

ГНАТЮК Мирослава Василівна,кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка»; вул. С. Бандери, 12, м. Львів, 79013, Україна;
e-mail: myroslava.v.hnatiuk@lpnu.ua;
https://orcid.org/0000-0002-1663-7095**СЛОВТВІР ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРІОДУ УКРАЇНІЗАЦІЇ КУБАНІ
(НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛУ «НОВИМ ШЛЯХОМ» (1927–1930))**

Анотація. У статті здійснено аналіз морфологічних моделей словотвору прикметників на основі емпіричного матеріалу, виявленого в текстах журналу «Новим шляхом», що виходив на Кубані (РСФРР) упродовж 1927–1930 рр. **Метою** дослідження є визначити основні моделі й тенденції прикметникового словотворення в період українізації на території РСФРР. **Об'єктом** дослідження виступає мова журналу «Новим шляхом» (1927–1930). **Предмет** дослідження — реалізація морфологічного способу деривації прикметників, що позначали нові реалії суспільного життя на Кубані у 20–30-х роках ХХ ст. Застосовано такі методи дослідження: метод суцільної вибірки, метод систематизації та структуризації емпіричного матеріалу, описовий, зіставний, метод лінгвістичної реконструкції, а також холістичний, що передбачає врахування екстралінгвальних чинників, які впливали на процес творення прикметників у зазначений період. Стверджено, що революційні події початку ХХ ст., які відбувалися на території колишньої Російської імперії, спричинилися до появи нових реалій, які потребували нових означень. Зауважено, що процес українізації на Кубані був різновидом радянської краю. Констатовано, що основними способами словотвору прикметників, які характеризували нові реалії суспільного життя періоду українізації на Кубані, є суфіксація (11 моделей) та складання (2 моделі). Виявлено, що суфіксація демонструє значну кількість активних формантів, натомість складання — велику кількість утворених лексем. З'ясовано, що префіксальний та префіксально-суфіксальний способи словотвору прикметників були малопродуктивними в цьому періодичному виданні. Зауважено помірний ступінь інтерференції з боку словотвірної системи російської мови. Визначено перспективні напрями дослідження цієї теми: аналіз моделей неморфологічних способів словотвору лексем (морфолого-синтаксичного, лексико-синтаксичного, лексико-семантичного) у журналі «Новим шляхом»; характеристика морфемної будови та словотворчих моделей топонімів Кубані періоду українізації; аналіз дериваційних процесів на матеріалі інших українських періодичних видань, що виходили в РСФРР у 20–30-ті рр. ХХ ст.

Ключові слова: українізація, прикметник, морфологічний спосіб словотвору, словотвірна модель, інтерференція.

Постановка наукової проблеми. Політика українізації/коренізації, що її здійснювала ВКП(б) упродовж 20–30-х років ХХ ст., охоплювала не лише УСРР, а й території РСФРР, де компактно проживали українці. Оперативним фіксатором згаданих історичних подій була передусім періодика. Журнал «Новим шляхом» був періодичним органом Центрораднадмену Наркомосу РСФРР й виходив на Кубані впродовж 1927–1930-го років. Статті цього часопису є вагомим історичним джерелом українськомовних текстів публіцистичного, науково-популярного, ділового, навчально-методичного спрямування, які слугують надійним джерелом для вивчення розвитку української мови поза межами України. Важливо, що журнал був авторитетним навчально-методичним педагогічним виданням на Кубані [6].

Актуальність. Періодичних українськомовних видань в РСФРР було мало, до того ж існували вони протягом короткого історичного періоду — 20-ті — 30-ті роки ХХ ст. Дослідження мови кожного з таких джерел актуальне з погляду становлення норм української літературної мови, соціолінгвістики, історії мови тощо.

Аналіз досліджень проблеми. Журнал «Новим шляхом» уже виступав об'єктом зацікавлення науковців. В. Стефанів у розвідці «Про українізацію Кубані в матеріалах журналу “Новим шляхом” (1928 р.)» [10] аналізує матеріали часопису з погляду суспільно-політичних умов перебігу процесу українізації на Кубані, а О. Б. Бондарчук та Р. І. Палійчук у статті «Національна освіта східної української діаспори за матеріалами часопису “Новим шляхом” (1927–1930 рр.)» [1] досліджують передусім навчально-методичні напрацювання українських педагогів Кубані того часу. Широкий мовознавчий аналіз багатих на новотвори текстів журналу в науковому дискурсі відсутній. Ми запланували низку досліджень цього унікального історичного документа на різних мовних рівнях. Поки що опубліковано одну розвідку — «Часопис “Новим шляхом” (1928 р.): іменникова норма як ідентифікатор українізації педагогів Кубані» [2].

Мета й завдання дослідження. Мета дослідження — визначити основні словотворчі моделі й тенденції прикметникового словотворення в період українізації на території РСФРР у 20–30-х роках ХХ ст. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: виокремити в текстах журналу прикметникові утворення різного походження та структури, що

позначають нові суспільно-політичні реалії згаданого історичного періоду; визначити основні моделі морфологічного способу словотворення прикметника.

Об'єктом дослідження виступає мова журналу «Новим шляхом» (1927–1930). **Предмет** дослідження – реалізація морфологічного способу деривації у творенні прикметників.

Опис джерельної бази, фактичного матеріалу та методів. Джерелом дослідження є часпис «Новим шляхом», на титульній сторінці якого зазначено: Український педагогічний журнал. Орган Центрораднацмену Наркомосу РСФРР. Журнал виходив упродовж 1927–1930 рр. у Краснодарі, що на Кубані. Після зміни курсу ВКП(б) щодо українізації із позитивного на різко негативний часопис спочатку перевели до Ростова-на-Дону (1930 р.), змінивши його назву на «Ленінським шляхом», а відтак закрили (1932 р.). Фактичний матеріал для дослідження – прикметники різної структури й етимології, що побутують у текстах журналу й відбивають реалії епохи. Оскільки журнал «Новим шляхом» належить до раритетних видань (у загальному доступі є лише 4–5 число за 1928 рік на платформі Diasporiana), висловлюємо вдячність працівникам МБА Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського за допомогу в пошукові потрібних номерів часопису та їхньому удоступненні. **Методи** дослідження: метод суцільної вибірки, метод систематизації та структуризації емпіричного матеріалу, описовий, зіставний, метод лінгвістичної реконструкції, а також холістичний, що передбачає, зокрема, врахування екстралінгвальних чинників, які впливали на процес творення прикметників у зазначений період на аналізованій території. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає передусім у введених у науковий обіг емпіричного матеріалу із мало дослідженого історичного джерела, у систематизації та мовознавчому аналізі зафіксованих одиниць. Теоретична цінність дослідження полягає в уточненні деяких дериваційних моделей прикметникового словотворення, в увиразненні картини розвитку української мови в радянський період, зокрема на території РСФРР. Практична цінність дослідження передбачає використання його результатів для подальших наукових розвідок, у лексикографії, навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Для розвитку сучасної української літературної мови період 20–30-х років ХХ ст. має важливе значення передусім через «вибух» словотворчості, спричинений революційними подіями та зміною суспільного устрою і державної влади в Російській імперії. Політика українізації не була основним чинником появи нових лексем – вони виникали внаслідок радянізації республік СРСР. Українізація була лише одним із напрямів тодішньої політики більшовиків, про що відкрито повідомляла редакція журналу «Новим шляхом» (далі – НШ). У числі 4–5 часопису за 1928 р., у розділі «Хроніка», читаємо звіт комісії ВЦВК і ЦВК в справі українізації Кубані, де, серед іншого, зазначено: «На підставі даних наради і попередніх обслідувань справи українізації на місцях, Комісія прийшла до висновку, що українізація Кубані зміцнює радянізацію її» [7, с. 87]. Попри те, що журнал виходив українською мовою і містив, крім ідеологічного матеріалу, вагомі історичні розвідки (напр., у статті А. Лещенка «Краснодар як культурно-економічний і революційний центр Кубані», уміщений у першому номері журналу за 1927 рік, подано розлогий матеріал про розгром Запорізької Січі 1775 року, про переселення запорожців на Кубань, про отамана Чепігу, що заснував станицю Оріхувату – теперішній Краснодар, і под. [5, с. 66–73]), об'єктивно він працював на зміцнення комуністичного режиму. Відтак прикметники, виявлені навіть у таких, здавалось би, аполітичних текстах, часто мали «революційне» забарвлення.

Серед новотворів, безперечно, переважали іменники. Ми систематизували й описали основні дериваційні іменникові моделі на базі емпіричного матеріалу, виявленого в текстах часопису НШ, статтю подано до друку. У пропонованій розвідці проаналізуємо другий етап процесу називання – означування предметів, процесів та явищ. Назви нових політичних, економічних, культурних, побутових реалій, що буквально «накрили» суспільство з утворенням СРСР, потребували всебічного граматичного освоєння, що засвідчує поява значної кількості прикметників. Нижче розглянемо головні моделі прикметникового словотворення, що їх ми визначили на основі зібраного матеріалу, і зіставимо результати із загальноновизнаною тенденцією в українській деривації: «Основними способами творення прикметників є афіксація та основоскладання» [8, с. 62]. Для передання точнішого значення прикметників та для відтворення колориту епохи прикметники подаємо в мініконтексті – у словосполученнях.

Суфіксація. Основні моделі.

1. *Іменникова основа+ов+закінчення: життєві умови, життєва діяльність, насіннєва станція, насіннєва позика, металєва сітка, учбові підсобники, комплексовий план, програмовий матеріал, цементовий камінь, предметові уроки, районний комітет, округове місто, низова школа, крайовий з'їзд, класовий погляд, бюджетові питання, переходовий період, трудовий загін.* Високу частотність уживання в педагогічному часописі має прикметник *учбовий*, що, безперечно, є наслідком інтерференції з боку російської мови. Цікаво, що твірним словом для нього мав би бути іменник *учба*, однак такої лексеми тодішні

українські словники не фіксують. Тим часом на сторінках журналу НШ фігурує транслітерований з російської дериват *учоба*, що міг би стати твірною основою для гіпотетичних прикметників *учобний* чи *учобовий*. Як показує порівняльний аналіз, продуктивність прикметникової моделі словотвору із суфіксом *-ов-* після припинення процесу українізації значно знизилася. Сьогодні цей формант використовують переважно «на означення матеріалу, з якого зроблено предмет» [8, с. 65], тобто спостерігаємо звуження його функціональності, адже, як бачимо з поданого вище переліку, на сторінках НШ прикметники із цим суфіксом позначають і територію, й абстрактні поняття, і процеси, і, звісно, матеріал.

2. *Іменникова/числівникова основа+ев+закінчення: цілеве установлення, нулева група.* Побутування цих прикметників у текстах НШ видається невмотивованим. Автори публікацій в НШ орієнтувалися на мовні норми, що їх розробляла Всеукраїнська Академія Наук, а в них, як згодом це засвідчили академічні лексикографічні праці УРСР, до прикладу «Правописний словник» Г. Голоскевича, подано лише прикметник *нульовий*, а прикметник від твірного слова *ціль* – *цільовий* – з'явився лише у виданні словника 1962 року [3, с. 431]. Можемо припустити, що автори орієнтувалися на візуальний російськомовний взірць (*нулевой, целевой*) і лише трохи «українізували» його або ж спиралися на знання інших одиниць цієї словотвірної моделі в українській мові (*сталевий, крицевий*), що мало ймовірно. Хай там як, зазначена модель у текстах НШ виявилася малопродуктивною.

3. *Іменникова основа+ськ/цьк+закінчення: а) із простою твірною основою: бідняцький, середняцький, читацький, неможливістьський; б) зі складеною твірною основою: козакофільський – від козакофіл.* Попри те, що ця модель творення відносних прикметників традиційно має високу продуктивність в українській мові, ми виявили небагато дериватів цього типу на базі нових, «революційних» твірних основ.

4. *Іменникова основа+н+закінчення: а) із простою твірною основою: окружний (варіантне утворення до поданого вище округовий), комплексний (варіант до поданого вище комплексовий), довгочасний (варіант до поданого вище довгочасовий), революційний підхід, педагогічний технікум, русифікаційна політика, коопераційні питання, народня освіта, шкільний і шкільний сад, культурний похід, політичний ухил, директивний план, статистичний відділ, досвідні ділянки, економічні питання, господарна установа, колективні сніданки; б) зі складеною твірною основою: політосвітній і політ-освітній – від політосвіта, землеустрійний – від землеустрій, стінгазетний – від стінгазета, агротехнічний (від –агротехніка), електротехнічний (від – електротехніка) і т. д.* У цьому блоці виразно інтерференційним є утворення *господарна установа* (пор. *хозяйственное учреждение*) попри очікуване *господарська установа*. Як зазначає М. Плющ, «у відіменникових похідних найпродуктивнішим є суфікс *-н-*» [8, с. 65]. За нашими спостереженнями, у творенні нових прикметників, що виникли в період українізації на Кубані, переважає модель із суфіксом *-ов-*.

5. *Іменникова основа+івськ+закінчення: нацменівський – від нацмен (національна меншість), соцвихівський – від Соцвих (соціальне виховання; аббревіатура називала установу), сількорівський – від сількор, робсількорівський – від робсількор, раднаркомівський – від раднарком, станрадівський – від станрада (станична рада), лікнепівський – від лікнеп, профосівський – від Профос (професійна освіта; аббревіатура називала установу), робфаківський – від робфак (робітничий факультет).* У цій моделі переважають складні основи.

6. *Іменникова основа+анськ/янськ+закінчення: радянська влада, республіканський орган, спілчанські маси, спілчанська думка.* Формант *-анськ-/янськ-*, як показало дослідження, мав низьку дериваційну продуктивність серед прикметникових новотворів.

7. *Іменникова основа+ічн/ичн+закінчення: гігієнічна й гігієнічна робота, колективістичні навички, націоналістичний ухил, масличні сорти соняшника, скрипичний цех.* Два останні прикметники – *масличні* та *скрипичний* – є показовими інтерферентними утвореннями. До того ж лексема *масличні*, як видно з наведеного мініконтексту, має запозичену з російської мови твірну основу *масл(о)*, попри очікувану українську – *олі(я)*.

8. *Іменникова основа+уват/оват+закінчення: залізуваті ґрунти* (цікаво, що у всіх числах НШ послідовно відсутня літера *з*, можливо, із технічних причин, однак редакція про це не повідомляє), *сугуваті джерела, луговаті джерела, горбкувата смуга, сужуваті нариси.*

Зауважено хитання у виборі суфікса, один з яких (-оват-) у значенні «неповна ознака» сьогодні не є нормативним. Модель малопродуктивна. Хоч лексеми цієї групи не належать до суспільно-політичної лексики, їхня «революційність» стосується якраз українізації в її чистому вигляді: спостерігаємо спробу ввести до педагогічного тексту наукові терміни із власне українським суфіксом -уват.

9. *Іменникова основа+нульовий суфікс+закінчення: керовничий (орган), робітнича спілка, виробничий план.* На прикладі лексеми *керівник* (варіант *керівник* мав меншу частотність уживання в НШ) відтворимо словотвірний ланцюжок: *керувати – керівний – керівник/керівник – керовничий*. Спосіб нульової афіксації серед зібраних лексем-прикметників засвідчив низьку продуктивність порівняно із загальномовною ситуацією (*парубочий, козачий, Божий та ін.*). Для увиразнення дериваційної моделі, на нашу думку, варто було б назвати цей спосіб флексійним, як це вживано для іменників (*кум – кума, ворон – ворона*) [11, с. 636]. Однак на сьогодні термін «флексійний спосіб словотвору» в українському мовознавстві використовують обмежено – лише в силовому полі іменника: «...у ряді випадків флексія виконує роль словотворчого афікса, зокрема при субстантивації прикметника: *учени-ий*» [11, с. 759]. Хоч у нашому випадку про субстантивацію не йдеться, однак флексія виконує виразну дериваційну роль.

10. *Дієслівна основа+очн+закінчення: справочний відділ, роздаточний матеріал, виборочний матеріал.* Ця модель є цілком запозиченою з російської мови на рівні форманта, також частково й на рівні твірної основи. В одному випадку ми зафіксували приєднання суфікса -очн- до іменникової основи – *кісточні рослини*. Утворення *лиственний ліс* виявилось позасистемним серед зафіксованих прикметникових словотвірних схем, проте воно також демонструє дериваційну картину української мови зазначеного періоду її розвитку. Найвність російськомовних лексем в українській транслітерації – цілком очікуване явище в цьому регіоні, адже «суржик постає в результаті системної інтерференції на фонетичному, лексичному, морфологічному, синтаксичному рівнях; він репрезентований цілком-оформленими лексемами – суржикізмами» [9, с.77]. Відразу зазначимо, що автори статей в цьому педагогічному часописі були ентузіастами своєї справи, сучасному читачеві через століття передається їхнє щире бажання розвивати рідну мову. До прикладу, Іван Костенко, автор статті «Рідна мова в українських школах» у першому числі НШ за 1927 рік, застерігає від того, що «...вчителі ...засмічують материнську мову дітей русизмами» [4, с.41]. Однак ситуація була турбулентною. У статті «Шкільна стінгазета», що вийшла також у першому числі журналу за 1927 рік, автор Іван Чередниченко, з одного боку, слушно зазначає, що «культура рідного слова, як засобу духовного сполучення людства, естетичного й інтелектуального виховання, як засобу культурної боротьби, – безумовно вимагає уваги всякого педагога» [12, с. 30], з іншого – відразу ж подає розлогі цитати на цю тему російських авторів російською мовою (одна з них займає цілий абзац – 11 рядків поспіль).

11. *Дієслівна основа+овн+закінчення: керовна допомога, виховна робота.* Модель малопродуктивна.

Щодо інших способів афіксального творення прикметників маємо такі спостереження: прикметників, утворених префіксальним та префіксально-суфіксальним способом, ми зафіксували мало (*антирелігійна робота, суспільна робота; позакласове читання, міжнародня організація, причорноморські степи*), тому не формуємо щодо них окремої рубрики. Останній приклад не позначає маркерної для періоду українізації ознаки, однак він цікавий тим, що твірна основа тут складена, походить від підрядного словосполучення (*Чорне море*), однак лексема не є громіздкою ні візуально, ні для вимови.

Складання. Основні моделі.

1. *На базі сурядних сполук з інтерфіксом, із суфіксацією: бідняцько-середняцькі маси, робітничо-селянські маси, робітничо-селянська молодь, культурно-політичне життя, директивно-керівна допомога, комунально-господарна установа, суспільно-трудова життя, учбово-виробничий план, виробничо-економічні питання, учбово-освітня робота, досвідно-показні ділянки, санітарно-гігієнічна робота, громадсько-політичний рівень, політико-економічний журнал, соціально-економічний рівень, торговельно-промисловий район, Науково-Педагогічний Інститут, організаційно-планові питання, методично-програмові і програмово-методичні питання, науково-ділові статті, інформаційно-організаційний бюлетень, фінансово-бюджетні витрати, бюджетово-господарні питання, суспільно-педагогічна лінія, фізико-географічна сторона, ілюстративно-графічні матеріали, музично-драматичні твори, інформаційно-статистичний характер,*

адміністративно-радянський апарат, соціально-культурні установи, популярно-наукова форма, психо-фізичний стан. Модель високопродуктивна. Також ми зафіксували варіант політико-освітня робота, що за словотворчою моделлю та за значенням відрізняється від композита політосвітній (від політосвіта). Прикметник соціал-демократичний також утворено на базі сурядного словосполучення, однак без інтерфікса. Серед зафіксованих лексем він виявився єдиним прикладом такої структури, тож окремої моделі ми не формували.

2. На базі підрядних сполук з інтерфіксом, із суфіксацією: всесоюзна організація, червонофлотський значок, червоноармійський значок, народньо-господарний план, великоросійська мова, вогнетривалий матер'ял, громадсько-корисна праця, суспільно-необхідна праця, суспільно-корисна робота, багатомільйонне населення, сільськогосподарський район, машинобудівельний район, коротко-термінові курси. загальнокомплексовий план, одночасова подія, двокомплектна школа, гучномовні установки. Як бачимо, орфографічне оформлення прикметників цієї моделі частково відрізняється від сучасного. Модель була високопродуктивною в НШ.

Твірними основами лексем із прислівниковим компонентом (високоальтруїстична мета, малописьменний селянин, ідейноспоріднені кола) можна вважати словосполучення, компоненти яких поєднані зв'язком прилягання, – тоді композити будуть результатом морфологічного способу словотвору. За іншою логікою, вони могли утворитися й лексико-синтаксичним способом – унаслідок лексикалізації синтаксичної конструкції (мало письменний – малописьменний).

Висновки та перспективи дослідження. Словотвір прикметників періоду українізації на Кубані (20–30-ті рр. ХХ ст.) засвідчує високу продуктивність таких морфологічних способів словотвору, як суфіксація та складання. Суфіксація демонструє більше активних формантів, складання – більшу кількість дериватів. Основний масив нових лексичних одиниць утворено за словотворчими моделями української літературної мови, хоча помітним є вплив російських словотворчих схем, що спричинило появу інтерферентних утворень. Прикметникові новотвори періоду українізації в РСФРР засвідчують пріоритетність процесів радянзації краю. **Перспективні напрями** дослідження: аналіз неморфологічних способів словотвору лексем, що їх фіксує журнал «Новим шляхом», – лексико-семантичного, лексико-синтаксичного, морфолого-синтаксичного, запозичення тощо; характеристика морфемної будови та словотворчих моделей топоніміки Кубані періоду українізації; аналіз дериваційних процесів, що зафіксовані в інших українськомовних періодичних виданнях РСФРР періоду українізації; укладання словника мови журналу «Новим шляхом» як документа епохи.

Джерела дослідження

1. Новим шляхом. Український педагогічний журнал. Краснодар, 1927, № 1–2. 83 с.
2. Новим шляхом. Український педагогічний журнал. Краснодар, 1928, № 1. 83 с.
3. Новим шляхом. Український педагогічний журнал. Краснодар, 1928, № 4–5. 98 с.
4. Новим шляхом. Український педагогічний журнал. Краснодар, 1929, № 1. 61 с.
5. Новим шляхом. Український педагогічний журнал. Краснодар, 1930, № 5–6. 91 с.

Література

1. Бондарчук, О. Б., & Палійчук, Р. І. (2018). *Національна освіта східної української діаспори за матеріалами часопису «Новим шляхом» (1927–1930 рр.). Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 61(5), 17–21.
2. Гнатюк, М. В. (2025). *Часопис «Новим шляхом» (1928 р.): іменникова норма як ідентифікатор українізації педагогів Кубані. Вісник Житомирського національного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, 2(10), 89–97. [https://doi.org/10.35433/philology.2\(105\).2025.89-97](https://doi.org/10.35433/philology.2(105).2025.89-97)
3. Голоскевич, Г. (1962). *Правописний словник*. Книгоспілка.
4. Костенко, І. (1927). *Рідна мова в українських школах. Новим шляхом. Український педагогічний журнал*, 1–2, 41–42.
5. Лещенко, А. (1927). *Краснодар як культурно-економічний і революційний центр Кубані. Новим шляхом. Український педагогічний журнал*, 1–2, 66–73.
6. Готкова, Ю. С. (2021). *Новим шляхом*. In І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, & М. Г. Железняк (Eds.), *Енциклопедія сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-73235>
7. *Новим шляхом. Український педагогічний журнал*. (1928). (№ 4–5). Краснодар.
8. Плющ, М. Я. (2010). *Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія*. Видавничий Дім «Слово».
9. Ставицька, Л. О., & Труб, В. М. (2007). Суржик: міф, мова, комунікація. Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціокультурні аспекти (с. 31–121). ПУЛЬСАРИ.

10. Стефанів, В. В. (2025). *Про українізацію Кубані в матеріалах журналу «Новим шляхом» (1928 р.)*. *Modern Science: Research, Economy, and Innovation* (с. 60–65). Матеріали 2-ї Міжнародної наукової конференції, Загреб, Хорватія.

11. Русанівський, В. М. (Ed.). (2004). *Українська мова: енциклопедія*. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови; «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана.

12. Чередниченко, І. (1927). *Шкільна стінгазета. Новим шляхом. Український педагогічний журнал*, 1–2, 30–32.

References

1. Bondarchuk, O. B., & Paliichuk, R. I. (2018). *National education of the eastern Ukrainian diaspora based on the journal “Novym shliakhom” (1927–1930)*. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy*, 61(5), 17–21. (Original work published in Ukrainian: *Natsionalna osvita shhidnoi ukrainskoi diaspory za materialamy chasopysu “Novym shliakhom” (1927–1930 rr.)*.)

2. Hnatiuk, M. V. (2025). *The journal “Novym shliakhom” (1928): Nominal norm as an identifier of Ukrainization of Kuban educators*. In *Visnyk Zhytomyrskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky*, 2(10), 89–97. [https://doi.org/10.35433/philology.2\(105\).2025.89-97](https://doi.org/10.35433/philology.2(105).2025.89-97) (Original work published in Ukrainian: *Chasopys “Novym shliakhom” (1928 r.): Imennykova norma yak identyfikator ukrainizatsii pedahohiv Kubani*.)

3. Holoskevych, H. (1962). *Orthographic dictionary*. Knyhospilka. (Original work published in Ukrainian: *Pravopysnyi slovnyk*.)

4. Kostenko, I. (1927). *Native language in Ukrainian schools*. *Novym shliakhom. Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1–2, 41–42. (Original work published in Ukrainian: *Ridna mova v ukrainskykh shkolakh*.)

5. Leshchenko, A. (1927). *Krasnodar as a cultural, economic and revolutionary center of Kuban*. *Novym shliakhom. Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1–2, 66–73. (Original work published in Ukrainian: *Krasnodar yak kulturno-ekonomichnyi i revoliutsiynyi tsentr Kubani*.)

6. Hotkova, Yu. S. (2021). “*Novym shliakhom*”. In I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskyi, & M. H. Zhelezniak (Eds.), *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. <https://esu.com.ua/article-73235> (Original work published in Ukrainian: *Novym shliakhom*.)

7. “*Novym shliakhom*”. *Ukrainian pedagogical journal*. (1928). (No. 4–5). Krasnodar. (Original work published in Ukrainian: *Novym shliakhom. Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal*.)

8. Pliushch, M. Ya. (2010). *Grammar of the Ukrainian language. Morphemics. Word formation. Morphology*. Vydavnychi Dim “Slovo”. (Original work published in Ukrainian: *Hramatyka ukrainskoi movy. Morfemika. Slovtvir. Morfolohiia*.)

9. Stavyt'ska, L. O., & Trub, V. M. (2007). *Surzhyk: myth, language, communication. Ukrainian–Russian bilingualism. Linguo-socio-cultural aspects*. (pp. 31–121). Pulsary. (Original work published in Ukrainian: *Surzhyk: mif, mova, komunikatsiia. Ukrainsko-rosiiska dvomovnist. Linhvosoziokulturni aspekty*.)

10. Stefaniv, V. V. (2025). *About Ukrainization of Kuban in the materials of the journal “Novym shliakhom” (1928)*. In *Modern Science: Research, Economy, and Innovation* (pp. 60–65). Proceedings of the 2nd International Scientific Conference, Zagreb, Croatia. (Original work published in Ukrainian: *Pro ukrainizatsiiu Kubani v materialakh zhurnalu “Novym shliakhom” (1928 r.)*.)

11. Rusanivskiy, V. M. (Ed.). (2004). *Ukrainian language: encyclopedia*. Instytut movoznavstva imeni O. O. Potebni; Instytut ukrainskoi movy; Ukrainska entsyklopediia imeni M. P. Bazhana. (Original work published in Ukrainian: *Ukrainska mova: entsyklopediia*.)

12. Cherednychenko, I. (1927). *School wall newspaper*. In *Novym shliakhom. Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1–2, 30–32. (Original work published in Ukrainian: *Shkilna stinhazeta*.)

HNATYUK Myroslava,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of Ukrainian Language, Lviv Polytechnic National University; 12 S. Bandery St, Lviv, 79013, Ukraine;
e-mail: myroslava.v.hnatiuk@lpnu.ua;
<https://orcid.org/0000-0002-1663-7095>

WORD FORMATION OF ADJECTIVES DURING THE PERIOD OF UKRAINIZATION IN THE KUBAN REGION (BASED ON THE MATERIAL OF THE JOURNAL “NOVYM SHLIAKHOM” (1927–1930))

Summary. The article analyzes morphological models of adjective formation based on empirical material identified in the texts of the journal *Novym Shliakhom*, published in the Kuban region (RSFSR) in 1927–1930. The **aim** of the study is to determine the main models and trends of adjective word formation during the period of Ukrainization in the territory of the RSFSR. The object of the research is the language of the journal *Novym Shliakhom* (1927–1930). The **subject** of the research is the realization of the morphological method of adjective derivation used to denote new social realities in the Kuban region in the 1920s–1930s. The following research **methods** were applied: continuous sampling, systematization and structuring of empirical material, descriptive and comparative methods, the method of linguistic reconstruction, as well as a holistic approach that takes into account extralinguistic factors influencing adjective formation during the specified period. It is argued that the revolutionary events of the early 20th century in the territory of the former Russian Empire led to the emergence of new realities that required new designations. It is noted that the process of Ukrainization in the Kuban region was a form of Sovietization of the area. It is established that the main methods of adjective formation describing new social realities during the Ukrainization period in the Kuban region

are suffixation (11 models) and compounding (2 models). It has been found that suffixation demonstrates a significant number of active formants, whereas compounding results in a large number of newly formed lexemes. It is also determined that prefixal and prefixal-suffixal methods of adjective formation were low in productivity in this periodical. A moderate degree of interference from the Russian word-formation system has been observed. Promising directions for further research on this topic include: analysis of models of non-morphological word-formation processes (morphological-syntactic, lexical-syntactic, and lexical-semantic) in the journal *Novym Shliakhom*; characterization of the morphemic structure and word-formation models of Kuban toponyms during the period of Ukrainization; and analysis of derivational processes based on materials from other Ukrainian periodicals published in the RSFSR in the 1920s–1930s.

Keywords: Ukrainization, adjective, morphological word formation, word-formation model, interference.

Статтю прийнято 01.03.2026

Статтю затверджено до публікації 10.04.2026

Дата публікації 25.05.2026

УДК 811.161.2'373.611:81'37:82-1
https://doi.org/10.18524/2307-4558.2026.45.357814

Це стаття відкритого доступу
за ліцензією CC BY-NC 4.0

РАДЬКО О. Г.,

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка»; вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна;
e-mail: Oksistudent@gmail.com
https://orcid.org/0009-0000-4198-5043

ЕТНОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ ІЗ КОМПОНЕНТАМИ КОСМОНІМНОЇ СЕМАНТИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕТИЧНІЙ МОВІ ХХ СТ.

Анотація. У статті здійснено системне дослідження етнокультурної специфіки індивідуально-авторських прикметників із компонентами космонімної семантики в українській поезії ХХ ст. Метою роботи є виявлення закономірностей семантичної структури та функційно-стилістичних особливостей авторських ад'єктивів у контексті репрезентації етнокультурної картини світу. Об'єктом аналізу виступають авторські прикметникові новотвори, мотивовані назвами небесних тіл, космічних явищ і пов'язаних із ними уявлень, тоді як предметом — їхні семантико-структурні параметри, образно-символічні функції та етнокультурні конотації. Методологічну основу дослідження становить поєднання описового, структурно-семантичного та контекстуально-інтерпретаційного методів із залученням елементів етнолінгвістичного аналізу, що забезпечує комплексний підхід до інтерпретації мовного матеріалу. У результаті аналізу встановлено, що індивідуально-авторські прикметники з космонімними компонентами характеризуються високим ступенем семантичної конденсації та здатністю до синкретичного поєднання різнорівневих смислів — природно-космічних, міфопоетичних і культурно-історичних. Їхня дериваційна структура репрезентує продуктивні моделі словоскладання та основоскладання, що сприяє формуванню складних образних конструкцій. Доведено, що зазначені мовні одиниці виконують функцію концептуалізації ключових етнокультурних доміант, зокрема астральних образів (сонце, місяць, зорі), і водночас відображають індивідуально-авторське переосмислення традиційної символіки. У поетичному дискурсі вони функціують як засіб інтенсифікації експресивності та актуалізації культурно значущих смислів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з укладанням спеціалізованих словників індивідуально-авторських номінацій, а також із розширенням зіставного аналізу в межах слов'янських поетичних традицій.

Ключові слова: індивідуально-авторські прикметники, космонімна семантика, етнокультурна специфіка, поетичний дискурс, символ.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Сучасна лінгвістика дедалі більше орієнтується на антропоцентричну парадигму, у межах якої мовні явища розглядають у зв'язку з культурою, світоглядом і системою цінностей її носіїв. У цьому контексті особливого значення набувають етнолінгвістичні та лінгвокультурологічні студії, спрямовані на виявлення мовних засобів репрезентації національної картини світу. Такий підхід зумовлює зосередження уваги на внутрішньому змістовому наповненні слова як носія культурної інформації. Лексичне значення слова, в тому числі прикметника, на думку І. В. Кононенко, відбиває загальнолюдську, національну, соціумну, індивідуальну картину світу, отож передає специфіку мовного типу [6, с. 9]. У цьому сенсі індивідуально-авторські прикметники (далі – ІАП) – особливо показовий матеріал, адже ад'єктив як частина мови прямо моделює «ознакову» інтерпретацію реальності (колір, світло, простір, емоційність, моральна оцінка), а в поезії часто перетворюється на основний інструмент символізації.